

KASVATUS.

Nr. 11
3 aastakäik.

JUUNI
1921.

A. Albo.

1920 a.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

SISU:

1. Kool ja poliitika.
2. E. R.: Lõppeva kooliaasta äärmärkused.
3. J. Volberg: Soov tuleviku kooli kohta.
4. Esimene Saksa moraalpedagoogika kongress.
5. Kooliuuendus välismaal.
6. KIRJANDUSEST: P. Kolts: Arvuõpetuslisest koolikirjandusest.
7. AJAKIRJANDUS: Ajakirjanduslike arvamised Eesti koolielust läinud õpiaasta jooksul.
8. ORGANISATSIOONIDE TEATED: Õpetajate organiseerimisest Saaremaal.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

Käesoleva numbriga saadetakse
tellijatele kaasandena

Vaateõpetus

ehk

kodulugu II.

Ketty Michelson-Silde.

J. Vestholmi era-realgümnaasium

Tallinnas, vajab

Eestikeele meesõpetajat

Teadaanded kirjalikult saata:

Tallinna, Kordese tän. 4

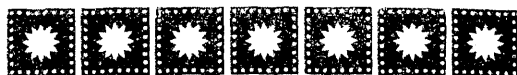
Tallinna linna koolivalitsus

vajab

alg- ja keskkooli- õpetajaid,

iseäranis Eesti keele, loodustea-
duse, ajaloo ja laulmise alal.

Sooviavaldused saata Tallinna linna
koolivalitsusesse, Nunne tänav 2.

Tartu Realkool

vajab

eesti keele, saksa keele
(prantsuse keele tundmine soovitav),
füüsika ja võimlemise

õpetajaid.

Kandidaate palutakse endid ülesanda
koolijuhatusale (Tartu, Riia tän. 121a)
kuni 20. juunini, senise tegevuse kirjel-
dust ja tunnistuste ära kirju juure lisades.
Isiklik läbirääkimine soovitav.

Koolijuhatus.

Pärnu linnakoolivalitsus

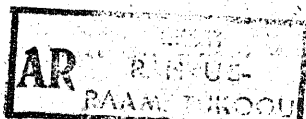
vajab

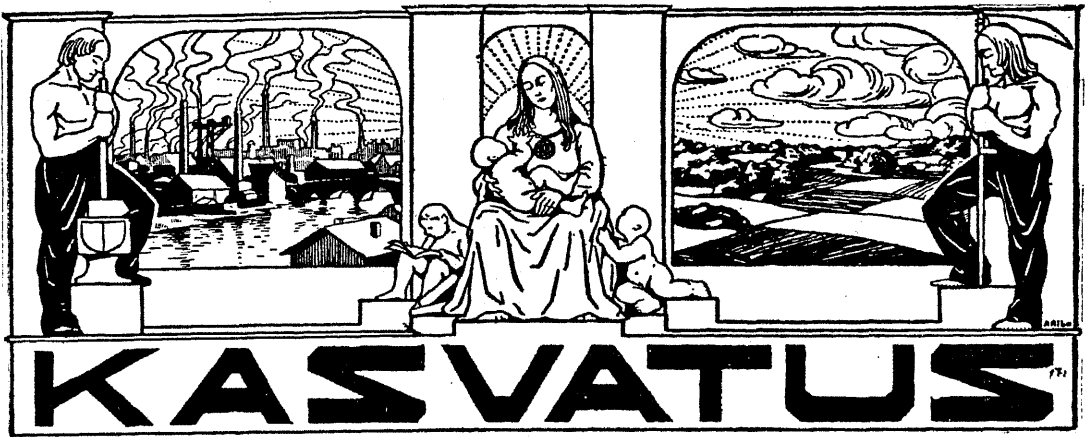
Koolinõunikku,
6 keskkooli õpetajat:

1 matemaatika, 3 Eesti kee-
les, 1 Inglise keeles ja 1 võim-
lemises (Ühis- ja Tütarlaste
realgümnaasiumi, Ühiskau-
bandus- ja Ühisrealkooli) ja
algkooli õpetajaid.

Pärnus, 13. juunil 1921.
№ 231.

Koolivalitsus.

Eesti Õpetajate Liidu häälkandja

Nr. 11.

Juuni 1921.

3. aastakäik.

Kool ja poliitika.

Juba mõne aja jooksul on Eesti õpetaja ühe osa ajakirjanduse poolt risttule alla võetud. Temale heidetakse ette, et ta poliitika kooli viivat. Selle juures peetakse poliitika tegemise tundemärkideks sarnaseid asju, nagu ühtluskooli loomist, sundliku alghariduse teostamist, usuõpetuse väljatõrjumist koolidest ning kiriklikkudest talitustest loobumist ja õpetaja palgaolude parandamist. Isegi õpetuse puutuvad puhtmetoodilised küsimised võetakse mõnikord arvustuse alla mitte õppetöö tehnilisest ega üldisest pedagoogika põhimõtete seisukohast, vaid kui mingisugune poliitilise tegevuse avaldus. Arvesse võttes, et siin mitte üksikutele isikutele, vaid rahvahulkadele kõneldakse, peab otsusele jõudma, et sarnane koolitöö hindamine ka rahva seas samalaadilist arvamist ellu kutsub. Tagajärjeks on umbusaldus õpetajaskonna püüete ja terve kooli tegevuse vastu. Õpetaja, nähes sarnase meeolu tekkimist, keeldub igasuguse tegevuse avaldamisest, mis kuidagi võiks tema peale poliitika tegemise varju heita

Mida tuleb mõista poliitika tegemiseks koolis?

Kool kasvatab järeltulevat põlve kui inimeste kogu, millel on ülesandeks tervet kultuuritööd tema täies ulatuses jätkata ning edasi arendada. Ei inimkond, ei ka mingisugune rahvas kui sarnane ei ole omandanud veel sarnast kindlat kuju, et

kasvatus võiks ära määrata need vormid, milles peaks kultuur oma terves ulatuses kui ka inimene ise jäädavalt püsima. Sarnased vaated on küll juba aastasadade jooksul mõne idamaa rahva juures maksvad, kuid selle tagajärjeks on kultuuriline seisak ning sagedasti rahva hukatus. Poliitilised voolud tahavad maksma panna teatud korda, mis peaks normeerima kodanikkude omavahelisi suhteid võimalikult pika aja peale. Sotsialistlist või kapitalistlist ilmakorda kaitstes kinnitavad mõlema vaate esitajad, et nimelt nende poolt soovitatud ilmakord tulevikus püsima jääb. Sagedasti on üksikute poliitiliste rühmade tegevuskavad nõnda üksteise sarnased, et ainult poliitikamehed ise seal vahesid leiavad. Kõrvalt vaatlejale paistab vaieluse all olev küsimus olevat väikseks üksikasjaks, mille kallal ei oleks põhjust jõudu kulutada ega aega raisata.

Kui kooli ülesandeks pidada inimese kasvatamist mingisuguse erakonna või üksiku isiku poliitiliste ideaalide raamides, kui eitada igasuguste teiste vaadete maksvust ja ainult oma vaatele ainuõigust nõuda kasvatusse sihi ning viisi normeerimisel, siis on see poliitika kooli toomine. Selle tagajärjed on ühel või teisel juhtumisel halvad. Võetakse mingisugune poliitiline vaade terve kasvatusse

aluseks, siis tekib sellest, nagu ülemaal tähendatud, seisak; noorsugu oma loomu poolest on esimene, kes selle vastu protesti tõstaks. Teeb aga iga üksikõpetaja koolis oma poliitikat, siis muutub kool mingisuguseks eelparemendiks, kus sagedasti kasvatuslised ülesanded tagaplaanile surutakse. Sarnast poliitika tegemist eitame kategooriliselt, tulgu ta kelle poolt tahes.

Kas on põhjust Eesti õpetajaskonda süüdistada selles, et ta on teinud kooli poliitika tallermaaks? Kui võtta aluseks neid läbikontroleerimatuid fakte, mis on toodud mõne õpetaja kohta, siis võiks arvata, et õpetajate hulgas on isikuid, kellel on kaldumus oma poliitiliste vaadete laialilaotamiseks õpilaste hulgas. Ka kui need faktid õiged oleksid, oleks siin tegemist ainult üksikute juhtumistega. Meie õpetajaskond on koolis poliitiliselt täiesti erapooletu ja tolerantne, nagu seda iga kasvataja peab olema.

Seda imelikumad on need rasked süüdistused, mis õpetajate peale saavad. Kui aga ligemalt vaadata, siis näeme, et õpetajaskonnale hoopis teistsugust asja pahaks pannakse. See ei ole midagi muud kui õpetaja edumeelsus. Kõik need ülesloetud patud — ühtluskoolist alates ja usulikkude talituste mittetäitmisega lõpetades — on õpetajaskonna rõhuva enamus arvamise järgi eeltingimiseks, mille läbiviimine peab koolist välja tõrjuma sennise ühekülgsuse ja kannatamatuse ning poliitika tegemise. Kool peab olema terve tulevase põlve hälliks, mitte ainult üksikuile eesõigustatuile: ta peab võimaldama ka isiku ilmavaatelist vabat arenemist, ilma mingisuguse surveta kooli poolt. Võiks ju pahaks panna seda, et õpetaja on püüdnud oma majanduslist seisukorda parandada; võiks ka seda nimetada poliitika kooli viimiseks, kuigi seda etteheidet vaevalt keegi tõsiselt võtta tahab. On aga kord jutt poliitikast, siis on ometi selge, et majandusliselt kindlustatud õpetaja kõige vähem poliitikat tahab ning ühtlasi ka kõige vähem poliitiliste kõrvalmõjude alla satub.

See, mis sünnib üht osa ajakirjandust õpetajaskonnale etteheiteid tegema, on alahoidlikkude ringkondade reaktsioon selle uuendustöö vastu, mis praegu nii Eestis kui ka mujal käimas.

Nii kuidas püütakse maaseadust teha kõiksuguste ühiskondliste ning majandusliste pahede põhjuseks, nõnda püütakse ka uue kooli vastu vaenu äratada, et siis kasvatusel alal oma endist võimu kätte saada.

See on mujal isegi teravamalt tunda kui meil. Näit. ei ole Saksamaal ühtluskooli teostamises veel kuigi kaugele jõutud; õpetajad võitlevad veel usuõpetuse ja kirklike talituste sunduse vastu. Viimasel ajal muutub seal kirik isegi nõudlikumaks kui kunagi enne. Ametlik kiriku esitus nõuab, et kõik õppejõud, kes katoliku koolides ei taha usuõpetust õpetada või oma avaliku tegevusega mittekatoliiklist meelsust üles näitavad, tuleksid kiriku või lastevanemate nõudmisel koolidest kõrvaldada. Nähtavasti on ka põhiseaduse § 146, 2 elluviimist katsutud kiriku aktiivsuse mõjul iselaadiliselt kujundada. Põhiseadus näeb ette võimalust korradada kooli usutunnistuste ning ilmavaadete kohaselt. Selle põhimõtte läbiviimist kujutab enesele Saksa haridusministeerium nõnda ette, et tulevad korraldada usutunnistuslised koolid mitte erandina, vaid kui harilik kooli tüüp. Seaduse eelnõu järele muutuks ilmalik kool mingisuguseks kõrvalise tähtsusega asutuseks. Selle juures on Saksamaal mitte vähem kui 529 usutunnistust, poliitilised ja teised ilmavaated veel arvamata!

Sarnase kavatsuse vastu, mis tegelikult oleks kooli katoliku ja protestandi kiriku kui võimsamate usuliikide vahel ära jaganud, astus Saksa õpetajaskond kui üks mees üles. Stuttgartis ärapeetud kongressil, millest võtsid osa 135000 Saksa rahvakooli õpetaja esitajad, tunnistati ühel häälel haridusministeeriumi kavatsus Saksa koolile ja tervele rahvale hukatuseks ja kutsuti õpetajaid üles lastevanematele ning kõigile rahva kihtidele küsimust selgitama ning mõjuma, et eelnõu seaduseks ei muutuks.

Ka meil on praegu midagi sarnast käärimas. Pärnumaa kiriku sinod nõuab usuõpetuse maksmapanemist rahva häälendamise kaudu ning kirikule õiguse andmist usuõpetust koolis kontroleerida. Ei ole välja öeldud — ka mittekiriklike õpetajate ametist tagandamist — nagu seda Saksa katoliku kirik nõuab. See on aga iseenesest mõistetav.

Eesti õpetajaskond on suutnud poliitika koolist kõrvaldada, nüüd tahetakse teda jälle sisse tuua. Selle vastu peab iga tõsine kasvataja üles astuma. Eesti õpetaja, hoides kooli poliitikast puhtaks, on aga Saksa ametivendade eeskujul sunnitud poliitikat tegema. Tuleb järjekindlalt rahvale kooli ülesandeid ja sihte

selgitada. Meie poolt on õigus, kuid meie oleme oma seisukorda liig vähe kasutanud. Jääme endiselt ükskõikseteks, siis võime seda aega ette kuulutada, kus kool uuesti kiriku teenriks ning igasuguse poliitika tallermaaks muutub.

Lõppeva kooliaasta ääremärkused.

E. R.

Õpetajaskonna viienda üleriiklise kongressi ootel ei saa vaikida nendest puudustest, mille all läinud aasta koolielu suurelt kannatas ja mis tulevaks kooliaastaks tuleks kõrvaldada.

Kõige pealt puudus meil õieti õppetöö selgroog — õppekava, mille järele tuleb töötada. Tõsi küll, algkoolides oli ajutine õppekava, kuid sellel olid nii suured puudused, et ta paiguti asja teel segas.

Esiteks juba see, et seal seitse õppeaastat oli ette nähtud, igal pool aga ainult kuus klassi töötasid, ja õieti tuli kõik materjaal kuue aasta peale jaotada. Nii kogus kuuenda klassi õppekavasse kahe aasta töö. Kui veel arvesse võtta seda, et pea igal pool, osalt sõjalude tõttu, osalt muil põhjusil, paljudes koolides, nätt., õppevahendite puudusel, eelmisel aastal sedagi seitsmeastmelist redelit õieti ei astunud, siis käis töö kõigi pingutuste peale vaatamata lastele üle jõu.

Teiseks see, et olev seitsmeaastane õppekava esineb tegeitult maksimaalsete nõudmistega, kuna õppekava loomulikult minimaalnõudeid peaks esitama.

Olevas 6-da ja 7-da õppeaasta Eesti keele õppekavas nõutakse nelja nädala tunniga s. o. $32 \times 4 = 128$ tunniga läbi võtta: lühikese sõna- ja lauseõpetuse süstemaatiline kokkuvõte ühes lanutusharjutustega; parema rahvaluule lugemine ning arutamine ühes rahva eluolu ning usuliste arvamiste seletamisega kui ka rahvaluule iseäralduste selgitamisega; teadete andmine 29 kirjaniku eluloost ning nende tähtsamatest töödest. Selle juure veel tubli portsjon kirjalike töid, ning lõpuks algained esteetikast.

Selles labürindis kolades toob tege-lik töö veel kaks pahet ette. Esiteks

ei ole kindlaks määratud, missuguseid töid kellegi kirjaniku omadest lugeda; teiseks ei ole peaaegu ühtegi nende kirjanike töödest nüüd enam müügil. Ja kust neid siis ikka võtta. Igas kihelkonnas ei ole raamatukogu ka mitte. Ja ühest ehk kahest eksemplaarist, mis kogus leiduks, ei jatku 10—12 koolile tarvitamiseks. Ja viimasel korral ei saa kirjanikkude tutvustamise juures mingit korda pidada.

Nüüd tuleks uute õppekavade juures, mida asjata terve aasta oleme oodanud, tingimata need kaks mainitud pahet arvesse võtta.

Esiteks tuleb kirjanikkude tööde läbivõtmiseks minimaal-nõuete järele tööd ära nimetada, ja teiseks tuleb selleks samme astuda, et läbivõtmiseks määratud tööd kõigil kättesaadavad oleks, kas või selleks korraldatud lugemiku ajal.

Teine õppeaine, mille piirid tuleks kindlamaks määrata, on matemaatika. Selleks on tingimata tarvilik käsiraamat, mis täieliselt 5 ja 6 algkooli klasside õppekavale peaks vastama. Ilma selleta on täiesti võimata lapsi mitmes algkoolis ni ette valmistada, et nad keskkooli minnes ühises klassis edukalt oma tööd võiksid jätkata.

Teiseks puudub siin ka õpetajatel endal tarviline käsiraamat niisuguste küsimuste selgitamiseks, mida sennised keskkooli õpperaamatud ei tunne. Niisugustest oleks nimetada: suuruste olenevuse kujutamine koordinaatide süsteemis, graafiline suuruste kujutamine jne.

Logarütmidega tutvustamiseks puuduvad sellekohased tabelid. Kolmandaks tuleks teid leida ka loodusloo õpperaamatu muretsemiseks 5 ja 6 klassidele. Sarnane materjaali kokkulappimine mitmesuguste keskkooli õpperaa-

matute järele, nagu seda senni on tehtud, ei tohiks enam päevagi kesta. Keskkooli õpperaamatud juba eeldavad neid teateid, mis nendest 5 ja 6 klassile otstitakse, ja nii jääb laste teadmisesse mõnesugune tühjus.

Laulmise õppekavas tuleks muusika teooria osa tublisti kärpida ja rohkem ruumi anda lauluharjutustele. Praegu

leidub seal nõudeid, mida üheski lastele kättesaadavas õpperaamatus ei leidu. Saksa keele õppekavas tuleks ära keelda kirjutamine Gooti tähtedega, mis mujal igal pool juba kolikambrisse on heidetud ja ainult veel neis ringkondades alal hoitakse, kes Saksa keele õppimist lastele ainult raskendada tahavad.

Soov tuleviku kooli kohta.

J. Volberg.

Et praegu tulevase Eesti kooli moodustamine teoksil, siis peaks sellesse küsimusesse rohkem süvenema, kui seda meil senni on tehtud. Peaks tooma ette ka uusi mõtteid, aga mitte harutama ainult vanu shabloone, nagu seda meil tehakse. Seal ehk teal olla sarnane kool, ja ka meie pidavat selle poole püüdma, — nii umbes seatakse meil küsimus üles. Ajavaimu ja tuleviku ülesannetega rehkendatakse vähe. Püütakse vanu tendentse süvendada, arvates, et need ka tulevikus maksma jäävad. Kuid meie elame sündmuste keerus, mis lähemas tulevikus elule hoopis uue ilme annavad. Praegu elame ülemineku ajajärgul ja nihkume sotsialismi poole — see on vististi kindel. Üks selle tuleviku lähematest ülesannetest on maksuta kool, maksuta algusest lõpuni. Missugusel määral ühiskond peale maksuta õppimise võimaluse veel õppijaid toetama hakkab, — see küsimus võiks mitmeti kujuneda.

Maksuta õppimise võimalus ja ühiskonna toetus ühelt poolt, ajanõue hariduse järele ja hulgaline eeskujud teiselt poolt mõjuvad selleks kaasa, et keegi oma lapsi hariduseta ei jäta, väljaarvatud juhtumused, kui laps õppimiseks täiesti andetu. Kaob tarvidus sunduskude abinõude järele. Keskkoolide rahvale täiesti kättesaadavaks tegemine (lähedane, maksuta ja toetusline kool) võimaldab ilma suurema raskusteta ka keskkoolis õppimise jätkamist. Lähematel aastatel see küll ei sünni, kuid senni ei aita ka sunniabinõud: enne peab rahva majanduslik seisukord paranema ja tarvilised eeltingimused alal tehtama. Praegu on aga meie algkool kaunis kurvas seisukorras ja hariduse tähtsus igapäevases elus

suurele hulgaliselt alles selgusetu, nii et osavõtmatus kooli vastu täiesti arusaadav on. Et aga kooli rahvale kergesti seeditavaks ja tuleviku ülesannetele vastavaks teha, selleks tuleks tale võimalikult kerge, paindub kuju anda. Praegune kool on liig raskepärane aparaat ja töötab selles suhtes veelgi halveneda.

Tuleviku kooli pea ülesanne peaks olema inimese jõuga võimalikult kokkuvõttekult talitama. Juba lähemas tulevikus tekib meil nii palju haritud jõude, et neid küllalt igasugustele erialadele jätkub. Pole mingit tarvidust iga üksikust inimesest entsüklopedisti koolitada, kes palju peaks teadma, aga selle tõttu mitte midagi hästi. Peab võimaldatama kõigile teatud kitsas eriala valida ja sellele eesmärgile kõige otsemal teel läheneda. Kõik, mis otsekohe selleks kaasa ei aita, tuleb kõrvalle jätta. Selles mõttes ei pea alg- ega keskkool pika kestvusega olema. Algkool peab minimaalsed teadmised andma, mis ka andetutele kättesaadavad. Selleks on viiest aastast küllalt. Kursuse pikkus on pettus, kui kool ise vilets. Et kodune ettevalmistus tulevikus paremaks muutub, ka see räägib lühikese kursuse kasuks.

Algkooli viie õpiaasta aga lepiks see vähemus, kellele raamatuteadus raskepärane seedida ja keda sellepärast mõtetu kaua koolis kinni hoida. Suurem hulk aga läheks keskkooli ja teeks selle ka läbi, kui see jällegi võimalikult vähese jõukulutusega sünnib. Sellepärast olgu ka keskkooli kursus viieaastane. Algkooli ühes keskkooliga pikale venitada ja viimase ülemates klassides ju erialasid soetada pole otstarbekohane: killustab jõudusid, on kuuks

ja teeb kooli aparaadi raskeks. Keskkool andku minimaalne üleüldine ettevalmistus, aga ülikooli ülesandeks olgu alles noort inimest teaduse valda juhida. Seal sünnib igasugu erinemine palju hõlpsamini ja otstarbekohasemalt kui see keskkoolis võiks sündida. Keskkool võiks tulevikus umbes sarnast ülesannet täita, kui meie praegugi kavatsetav kaheksaastane algkool. Ta annaks tarvilise alguse kõigist teadustest, oleks lühikeseajaline (ühes algkooliga ainult kümme aastat) ja võimaldaks sellepärast suuremale hulgale selle kursuse läbi minna. Teaduste omandamise raskuse keskpunkt saaks aga ülikooli üle viidud, kuhu siis andelisemad läheks, mitte selleks, et ainult nimeliselt kõrgema hariduse osaliseks saada, vaid et kujuneda tõsisteks õpetlasteks. Selleks peaks aga ülikooli kursus tarviliselt pikk olema: nimelt ka viieaastane.

Sarnase süsteemi juures saaks hulk jõudu kokku hoiatud. Otse kisendav ülekoos on inimeste tema lühikese eluea ja piiratud energia juures sündida tarvitama hulka paremat eluaega ainete tuupimiseks, mis temal edaspidi otse tarvis ei tule ja mille vastu huvi puudub. Pika 11—13 aastase keskkooli juures on see pahe möödapääsematu. Meil tahetakse tulevases keskkoolis sündida teoloogisi ja õigusteadlasi osa kõrgemast matemaatikast ja loodusteadusest läbi minema, selle asemel et neile võimaldada varem endi atate aluda. Keskkoolis aga erialasid sisse seada on palju tülikam ja kulukam, kui ülikooli kursust vastavalt pikendada ja lektorite arvu suurendada. Kui välismaal on mitmel pool praegu tendentsi märgata, keskkooli kursust pikendada ja ülikooli oma lühendada, siis pole see jõudude kokkuhoidmise mõttes mitte soovitav. Kui meie väikeses riigis tulevikus kaks ülikooli saab töötama, õpetus nendes maksuta ja osalise riiklise toetusega,

siis pole ka viieaastane kursus nendes soovimatult raske.

Lühikese algkooli kursuse vastu on paljud sel põhjusel, et siis otseku jääks suurem hulk rahvast väga vähese haridusega. Asjata kartus, sest esiotse jätkub meil selleks tööd küllalt, et viieaastase algkooli tarvilisele kõrgusele tõsta ja kõigile võimaldada selle lõpetada. Sedamööda aga muutuvad olud (keskkoolid asetatakse külladesse, rahva jõukus suureneb, hariduse tähtsus lööb igapäevases elus läbi jne.), nii et suurem hulk algkoolist keskkooli edasi läheb. Kavatsetakse ju meil nüüdki peale algkooli kuueaastase kursuse veel kaheastast täienduskooli. Sellega oleks algkooli kursus ju kaheksaastane. Paremini ju siis veel paar aastat otsa jätkata ja otse keskkool lõpetada. Kui aga alg- ja keskkooli sellepärast pikendada tahetakse, et rohkem arendavalt õpilase peale mõjuda, siis pole seegi põhjus, sest vaimline arendamine pole enam kellegi kooli monopool: selleks on kursused, teatrid, ringid, raamatud jne. Tulevik nõuab meilt põhjalikke teadlasi, ja selleks vajame kooli, mis sellele eesmärgile viiks võimalikult vähese jõukulutusega. Pole küllalt sellest, kui haridust ainult laiendatakse, vaja seda ka süvendada. Pole küllalt mõistlik moodustada kaheksaastane algkool ja sealt kõiki — maksu mis maksab — läbi vedada. Niisama ka 12—13-aastane keskkool ja jällegi võimalikult suurema arvule seda peale suruda: on otstarbekohasem teha lühikesed etapid, et igaühel oleks võimalik jõudude kohast valikut teha. Selleks peaks alg- ja keskkool saama lühikeseajalised, odavad ja võimalikult kättesaadavad. Ka lihtsuse mõttes oleks soovitav järgmine tühtluskooli süsteem: (I aste (algkool) — 5 aastat, II aste (keskkool) — 5 aastat, III aste (ülikool) — 5 aastat. Heas koolis õppida 15 aastat — oleks küllalt.

Esimene Saksa moraalpedagoogika kongress.

Arvamane, et kõlbline kasvatus ei ole mõeldav ilma usuõpetuseta, oli Saksamaal peaaegu pedagoogiliseks põhilauseks muutunud. Selle järele oli usuõpetus terve kooli töö sisuks ja krooniks. Praegu hakatakse selle lause

maksvuse kohta ikka laiemates ringkondades kahtlust avaldama. Mitte ainult sellepärast, et senni ei ole korda läinud seda põhilausest tõestada, vaid ka sellepärast, et Saksa rahva laiematel kihtidel jumaluse ettekujutamise suhtes

enam sundust ei ole. Siis lisaks tuleb tarvidus üleüldise kõlblise langemise ajal leida uut alust ning uut kaju riiklisele kasvatusel.

Mõtteteadlase ning pedagoogi prof. Paul Barthi algatusel kutsuti 30. märtsist — 1. aprillini s. a. Leipzigi kongress kokku, mille ülesandeks oli selgitada moraaliõpetuse ülesandeid ning teid, ära määrata tema ning usuõpetuse omavahelisi suhteid, samuti ka üleüldise selgitada tegelikka kõlblise ning ühiskondlise kasvatuselise meetode. Kaheldi, kas ettevõtte õnnestub. Ometi on kongress kõigi kahtluste ning ka märtsikuu rahutuste peale vaatamata hüljavalt korda läinud. Kokku oli tulnud kaugelt üle 800 puhtkõlblise kasvatuselise sõbra. Kolme päeva jooksul tehti hulk sisuliselt tähtsat tööd.

Ullatavaks sissejuhatuseliseks oli Inglis moraalõpetuse esivõitleja Frederick Gould'i kirjalik tervitus kongressile, mis koosõlijate poolt elavat vastukaja leidis. Esimesepäeva kõneles professor P. Barth «Kavakindla kõlblusõpetuse tarvidusest alg- ning täienduskoolis». Praegusele ajale omaste poliitilise ning usuõpetuse lahkumise kõrval on kõneleja arvates olemas kõigile ühised kõlblised ideed (töetsimine, õigus, heatahtlikkus inimeste vastu, vägivalda hukkamõistmine). Neile alustele rajatud kõlbline ühtimine on sellepärast ainuke võimalus, mis võib leida seltskonnas poolehoidu ja pääseb sellepärast ka noorsoo hinge. Peale selle on ka kõlblusmõtteteadlaste sihid täiesti ühised, ning ainult nende käsitamises ning järeldamises on olemas lahkumineku. Sellepärast oleks küll võimalik kujundada üleüldiselt tunnustatud kõlblist õpetust, mis oleks teaduslikult põhjendatud ning kõigile kohustav. Demokraatlik riik peaks andma rahva ühtlase huvides kõigile lastele kõlblist juhatust algkooli esimesest aastast peale kunni täienduskooli lõpuni; selle kõrval tuleks õpetada ka doogma vabat kiriku ajalugu, mille juure üksikud usuõpetused võivad lisada väljaspool kooli oma dogmaatilisi õpetusi.

Prof. Barthi põhjendused leidsid koosõlijate hulgas poolehoidu. Ainult üks väide, et kõlbline süsteem tuleks kroonida jumaluse mõisega, tõrjuti kindlasti tagasi. Ka kõneldi süstemaatiliselt ning tunnikavaliselt korraldatud kõlblus-

õpetuse vastu. Tagasi lükati ka väide, kõlblusõpetuse saamiseks tuleksid ühendada ainult usuõpetusest vabastatud õpetajad.

Direktor Dr. Grimm kõneles «iuhusõpetusest kõlblusõpetusest, eluteadusest ja kõlblussüsteemist». Naaruste ja põhjenduste najal seadis ta üles eluteadusliku õppeviisi, mis ammuaaks jõudu loodus-, ajaloo- ning vaimuteadusest võiks saada väärtuste määramise, enesetundmise ning ilmavaade aluseks.

Teise päeva tähtsamaks osaks oli prof. Jonas Cohni kõne «moraaliõpetusest ja jumalausest». Kõneleja leiab tarviliku olevat et igal kõlblusõpetust jagaval õpetajal peaks olema mõtteteaduslikult põhjendatud vaade kõlbluse ning jumalause vahelkordadest. Kõlblus ei tarvi oma põhjendamiseks ühtegi võõrast tuge, ta on küllalt põhjendatud iseenesest, tegutseva inimese teadvusest. See aitab kõlbliselt, kes teeb, mida ta õigeks peab. — Siin juures selgitab kõneleja oma vaateid. Kõlbluse algilmetega tutvumisel leiame, et inimene on seotud millegi kõrgemaga, mis ometi täielikult temas eneses elab ja tema inimsuse sisuks on. Nõnda kasvab kõlblisest teadvusest jumalateadmine, mis küll jumalust ainult kõlbluse seisukohalt ühekülgselt hindab. Inimese kõlbline väärtus ei olene sellest, kas ta sellele tundmisaastmele jõuab; tema kujunemine eneses rahuldatus isikuks tarvi abaga süvenemist jumalusesse, millest tema võiks osa saada. — Selle seisukoha vastu vaieldi ägedalt, iseäranis aga sellest tehtud järelduste vastu tegeliku moraalõpetuse suhtes. Jumalusest mitte mingi uut doogmat teha, ka kõige paenduvat mitte, see oli enama jao kõnelejate arvamine; oldi aga jumaluseprobleemi käsitamise poolt.

Samal päeval kõneles ka tuttavam Saksa kõlblise kasvatuselise esivõitleja Dr. R. Penzig «usuõpetusest ning moraaliõpetusest». Põhiseaduses antud alustest välja minnes seletas ta oma vaateid. Usulise arenemise aluseks on lunastus ehk ärapäastmine, kõlblisel arenemisel kasvatus. Usuline vahetegemine maapealse ning tulevase elu vahel põrkab mitmeti kokku teadusega, kuna aga puhtkõlbline ilmavaade viimasega rahu elab. Sellest järgneb, et riigi kool kui teaduse andja asutus peab loo-

buma usu õpetamisest ning usulisest kasvatamisest, kuna aga kõlblusloo õpetamine ning kõlbline kasvatus on täielikult riigikooli ülesandeks. Ilmalik kool peaks õpilastele usu mineviku ning oleviku vormidest seletus andma ja õpilastes äratama aukartust inimsoo kõrgemate ning sügavamate mõtete vastu.

Võimane näev töö terve rea ülevaateid sennisest moraaliõpetuse praktikast. Esimesena näitas õp. O. Erler, kuidas ta ühes töökooli klassis moraaliõpetust korraldanud. Ta toonitas rõhuga, et tähtis ei ole näipalju kõlblusele juhtimine ja õpetamine kui kõlbliseks tegutsemiseks juhuse võimaldamine ning selles harjutamine. See on mõeldav klassiühiskonna raamides töö juhtmõtte all. — Erleri kõnele järgnesid teiste omad kõlblusõpetuse korraldamisest ja selle tagajärgedest üksikutes koolitüüpides ja klassides. Elava kiiduavaldusega vastuvõetud aruanded tõendasid enam kui ilusad kõned uuel alusel rajatud kõlblise kasvatus sügavat mõju; ühtlasi tõendasid nad, et käesolevas küsimuses praktika teooriast kaugel üle on. Need aruanded näitasid ka, et on põhjendamata see kartus, mis kooli kasvatusliku tähtsuse vähesel hindamisel tekib. Võib loota, et ilmalik kool, mis on samal ajal töö- ning ühiskondkool, ühtlasi ka kasvatuskooliks muutub. Selle lootuse põhjendamise on üks kongressi teenustest.

Uldistes kokkuvõtetes avaldas kongress oma vaateid järgmiselt:

«30. märtsist kuni 1. aprillini Leipzigi 850 osavõtjaga ära peetud I Saksa moraalpedagoogika kongress kutsus Saksa riikide valitsusi üles kõlblise kasvatus korraldamisele ja juhtimisele põhiseaduse § 148 alusel.

Usutunnis'usliste vahede peale vaatamata tuleb kõikide koolide õpilasi juhtida kõlblisele tundmisele ning kasvata da kõlblisteks isikuteks teadusliku eetika põhimõtete alusel harjumuse ja isiklise ning sotsiaalse tahte arendamise teel.

Kokkuvõtteks kõlblisele juhatusele, mis algklassides sünnib teiste ainete hulgas ning üksikute elujuhtumuste puhul, tuleb korraldada ülemaastmeliseks eritunnid.

Selle kõrval tuleb kiriku ajaloo teaduslikult asjaliku õpetamise teel lastele anda teadmisi üldise usulise kultuuri alalt.

Kongress leiab, et neutraalne, usutunnistuste ning ümavaadete mõjuavaldusteta kasvatus-hingeteadliselt töötav ilmalik kool on ainuke kool, mis kasvatab rahvast vaimlisele ning sotsiaalsele ühtlusele».

Lõpuks otsustati asutada moraalpedagoogika selts, milleks eesmärgiks tege mine usaldati Leipzigi õpetajate seltsi kätte.

Kooliuuendus välismaal.

- Ameerika.

Nagu meil, nii on ka Ameerikas maakoolid sagedasti linnakoolide tüübi järele korraldatud, mis aga sugugi maa elu nõuetele ei vasta. Ameerika kooliuuenduse voolude hulgas on märgata tõsist tahtmist maakooli muuta tõsisest põlumeeste koolideks, et selle läbi tõuget anda põllutöö intensiivsemaks muutmiseks. Paljudes osariikides on juba asutatud eeskujulised talukoolid, mille õppekavad on väga mitmekesised, vastavalt kohalikkudele tarvetele. Näit. on Illinoisis igas maakoolis oma karjaining sulgloomade kasvatus, aiatöö ning aiasaaduste konserveerimise tööstus — kõik see võetakse tegelikult läbi. Lap-

sed käivad isegi turul oma talu saadusi müümas; saadud raha tarvitamine jäetakse laste eneste hoolde. Suuremalt osalt tarvitatakse puhas sissetulek talu tegevuse laiendamiseks. Learning by doing — õppimine tegevuse kaudu — see Ameerika töökooli hüüdsõna on siin viimase võimaluseni läbi viidud. Arusaadavalt peavad selles koolis olema õpetajad, kes maa elu armastavad ja ennast tunnevad kooli kui kodukolde külge olevat seotud.

Teine ameeriklastele omaseks saanud hüüdsõna on: kooli olgu kogukonna sotsiaalne keskkoh — the social centre, või isegi kogukonna kapitoolium the community capitol (võrreldes Washingtonis oleva kongressi majaga). Ta

ei tohi pool päeva või isegi terved nädalad tühi seista — see oleks patt kodanikkudelt saadud maksude vastu. Koolis peavad aset leidma kõik vaimlist, tegelikku, kõlblist ning tervishoidlist laadi kandvad asutused. Koolist peab välja minema kõik, mis edendab kogukonna elu aineliselt, seltskondliselt ja kasvatusliselt. Tema mängupaits on kõigile tarvitada; ujumiseport, jõustiharjutused, kontserdid, päevaküsimuste arutamiseks korraldatud koosolekud, rahvaulikool, raamatukogu — kõik on kooli ümber koondunud ja saab temalt enesele toetust ning jõudu. Siin peav

ad oma järjekordseid koosolekuid juba aastakümnete jooksul töötanud lastevanemate ühingud, kelle kaudu õpetaja saab kõige otstarbekohasemalt koolitarvete jaoks kogukonnalt tarvitisi summaksid. Samuti käivad siin koos endiste õpilaste ühingud. Põllumehed käsivad talveõhtutel kooliruumides peaaegiliselt mitmesuguseid majapidamisesse puutuvaid küsimusi.

See asjaolu, ühtlasi aga ka võimalus alati õpetundidel käia — on ju Ameerikas õpetus igal ajal avalik — ligendab seltskonda koolile kõige tagajärgedega.

Kirjandusest.

Arvuõpetuslisest koolikirjandusest.

P. Kolts.

1.

Matemaatika õpetuse uuendusvooludest on «Kasvatuse» veergudel mitmel korral juttu olnud. On käsitatud rohkem üldiseid põhimõtteid. Kuid nende elluviimine on suurel määral tingitud meie matemaatilise koolikirjandusest. Eriti on viimane väide maksev just arvuõpetusele. Siin omab peatähtsuse ülesannete kogu: nii kaua kui meil puudub uuendusõuetele vastavalt kokuseatud ülesannete kogu, ei suuda meie uuenduste alal arvuõpetuses kuigi palju korda saata.

Ma mõtlen siin nimelt arvuõpetuse põhikursust — kolmandast kunni kuenda õppeaastani. Just selles kursuses omab kooli ülesannete kogu määratu tähtsuse aine õpetamisel: on ju hea ülesannete kogu õieti ainus käsiraamat arvuõpetuses, mis igale õpilasele tuleb anda, et klassi tööd ühtlustada ja õpilaste iseseisvat tööd võimaldada. Olen arvamas et algkoolis mingi muu «Aritmeetika õpperaamatu» või kogunisti n. n. «Süsteemilise aritm. õpperaamatu» õppimist ei pea olema. Ainus käsiraamat olgu — hea ülesannete kogu, kus aset leidku ka kõige tarvilisemad andmed arvuõpetuse teooriast. Ja sellep. peab sarnane käsiraamat olema algusest lõpuni kokku seatud kindlate metoodiliste ja kasvatusteaduslike nõue-

te järele, ajale ning kohale vastavalt.

Tähtis on mitte ainult ülesannete metoodiline järjestus ja kokkusead, vaid samuti ka ülesannete sisu, see arvuline materjal, millest ülesanded tulevad. Algtõeks peab saama, et ei ole kaugeltki ükskõik, kellest või millest vestavad õpilasele arvud arvuõpetuse tunnis.

Seega on enam kui ajakohane pilku heita meie arvuõpetusliste ülesannete kogudesse, eriti just ülesannete sisu hindamise mõttes. Seda enam, et meil viimasel ajal sel alal uusi käsiraamatuid on hakanud ilmuma.

Arvuõpetusele, kui ka igale teisele õppeainele on maksev metoodiline põhimõte: õppeaine olgu sisuliselt õpilasele huvitav. Huvitav võib arvuõpetus olla siis, kui õppetunnis käsitatakse asju, arve ja vahetordi, mis lapsele lähedal, millega ta tegelikult elus kokku puutub, mida tunneb.

Arv on oma loomu poolest abstraktne asi, mis puhtformaalselt küllest käsitatuna last ei suuda kaasa kiskuda. Õpetaja ja õppevahendite, nii ka käsiraamatu ülesanne on arvu elavaks teha. Selleks peavad klassitoas käsitatavad arvud olema võetud elust. Iga aritmeeti-

line ülesanne olgu pisike veste laiaist loodusest: inimeste, loomade, taimede, riikide ja rahvaste elust ning looduse nähtustest. Kõigest sellest jutustagu lastele arvud ladusal arusaadaval keelel. Siis ei ole arv lapsele enam igav numbrite kogu, mille kallal õpetaja nagu miski jonni pärast sunnib teda igasugu tüütavaid katseid tegema — ikka uusi ja kavalamaid arve ette tuues, vaid — ta on osa elust, samast elust, mis last ümbritseb. Arvude tundmine ja oskus neid käsitada ilmugu laste arusaamisele kui vägev abinõu elu nähtuste ning looduse jõudude tundmaõppimiseks. Sellele arusaamisele peab saama viidud laps otstarbekohaste eluliste ülesannete kaudu arvuõpetuse tunnis.

Nii saavutame eesmärgi — õpetame last elunähtusi arvulisest küljest tunda ja hindama. Uhtlasi äratame temas elavat huvi selle «kuiva» teaduse vastu, milline nimetus matemaatikale osaks saanud küll rohkem selle tõttu, et me ise kipume käsitama neis tundes kuivi arve, elust eraldatud surnud numbrite kogusid.

Puhttehniline oskus arvamistehcis, kui tingimata tarviline haridusline väärtus, peab muidugi kätte õpitama. Kuid see ilmugu ikka eluliste arvudega opeerimise järelalusena.

Sellest seisukohast välja minnes, näeme kurba pilti meie arvuõpetuslikes koolikirjanduses. Vast siin enam kui mõnes teises õppeaines on Vene kool jätanud meile raskema päranduse: läilusenil igale õpilasele tuttava Kisselevide ja Verestshaginite surnud väime, mis püüab siin emakeelsete teisendite — sõlgete ja «ümbertöötatud» kursuste näol.

2.

Õpetajale, kellel koolis arvuõpetusega tegemist, on tuttav Bilovi «Aritmetikaliste ülesannete kogu» keskkoolidele. Raamat on juba mitu aastat meil peaaegu ainukeseks sellesarnaseks käsiraamatuks olnud koolides, teiste puudusel. Sellega on küll seletatav asjaolu, et nimetatud käsiraamat laialt ulatusel meie koolidesse on sisse tunginud, vaatamata sellest, et ta kuidagi ei vasta: ei aja nõuetele ega kooli programmile, kõige vähem küll õpilase huvile. Rääkimata hulgalistest vigadest, mis arvulistes and-

metes ja keeles, on ülesannete sisu võetud suurel määral kaubandusliiselt alalt, mis on lapsele võõras. Vaatame seda sisu lähemalt.

Ülesannetes tegutseb harilikult mingi universaalne «kaupmees». Ta ostab ja müüb, segab ja võltsib, angeldab ning loeb raha. Selle juures on tema amet sagedasti väga keeruline, näituseks: ostes maksab ta «sameti eest $2\frac{2}{5}$ kõigest omast rahast, siidi riide eest $1\frac{2}{25}$ ülejäägist ja kalevi eest ülejäänud 260 rubla, kusjuures temal veel $\frac{1}{10}$ sellest rahast, mis tema sameti eest andis, viimase (?) riide eest võlgu jäi», (A. Bilov «Aritm. ülesannete kogu», II jagu Nr. 1854). Õpilasele tehakse kohuseks, seda keerulist kaupmehe tegevust põhjalikult jälgida ja välja arvata, mis maksis igat seltsi riie. Mütümisega ei ole lugu parem. Ostjad on ikka tujukad: kus esimene neist mingi osa õuntest või kangast ostab, siis teine määrab omale tingimata ülejäägist ehk esimese ostja osast mingi kavala murrulise osa, (paremal juhtumisel, näituseks $\frac{3}{11}$ ehk $\frac{2}{7}$), kolmas uuest ülejäägist ehk esimese kahe osadest kokku j. n. e. (Ülesanne nr. 1846). Ja kõige selle kättemõõtmisega saab universaalne kaupmees väga hästi toime. Vigu tuleb «võrdlemisi» vähe ette. Sest õieti ei olegi see lihalik kaupmees, vaid mingi keeruline arvamise masin, mis ülesande autori peas tegutseb.

Tuleb ette ka teist liiki ülesandeid. Neis sõidavad rongid või kõnnivad «rändajad» «Vologda ja Shenkurski, Tuula ja Pensa, Ustjushna ja Tsherepovetsi» ning igasuguste teiste võimalikkude Vene linnade ehk külade vahet. Selle juures on rongide sõidukiirus võimatu murrulise täpipsusega määratud, näit. ühel rongil $23\frac{25}{67}$, teisel — $23\frac{37}{221}$ versta tunnis (nr. 1830). Kellele võiks küll iganes meelde tulla kaugust mõõta 1,221 tolliga!

Sellesarnaseid nähtusi võiks tuua palju: nii «Ponomarevite» kui «Andreevite» elust, või «tõrre» tähtsusest, kus tõrre toru 11 min. $42\frac{6}{47}$ (!) sekundi lahti oli (nr. 1942).

Kõik mõõdud ja kaalud on muidugi Vene omad, isegi kümnend-murdude kursuses.

Kokku võttes peab ütlema, et Bilovi «Ülesannete kogu» juba ülesannete sisu poolest meil koolile kõlbmatu on.

3.

Hiljuti ilmus trükist uus teos arveõpetuslise koolikirjanduse alal: August Perli «Arvud elust», III vihik. Murrud. Nagu pealkirjastki näha, peab raamat sisaldama ülesandeid, mille arvud elust võetud. Seda toonitab autor ka raamatu «Eessõnas». Sealt loeme: «Käesoleva raamatu ülesannete kogu eris- ja tähtsam tundemärk on ülesannete sõnu». Eessõnale järgnevad «Väljavõtted Vene ajakirjanduses ilmunud kriitilistest märkustest «Arvud elust» venekeelse väljaande kohta», mis raamatule nähtavasti soovitusel on juurde lisatud.

Kõige selle järgi võiksime nüüd käesolevast ülesannet kogust küll kõige paremat loota. Raamatuga lähemalt tutvunedes näeme aga varsti, et need head lootused suurel määral enneaegsed on olnud.

Kohe algusest üllatab meid seal asjaolu, et ülesannetes ikka «rublad» ja «kopikad» figureerivad. Raamatu kaanel seisab aastasnummer 1921. Tekib küsimus: kas Aug. Perli on teada, et Eesti riigis o m a rahatüksus on, nimega mark? Eesti lapsed, kellele raamat määratud, teavad seda kõik. Väljaspool kooli, elus, on neil tegemist ikka o m a markadega, kuid koolis, — seal elab edasi Vene rubla!

Vaatame lähemalt seda elu, millest Aug. Perli omad «Arvud» leidnud.

Loeme: «Moskvas ostis 1896. a. lihunik loomaliha...» «Lihunik Moskvas müüs»... «Pagar segas Petrograadis»... «Nahakaupleja ostis Arhangeliskis»... «Tobolski kubermangus müüs kütt»... (Ülesanded nr. nr. 411, 442, 431, 434, 801) j. n. e. Ehk: «Moskva linna veevärgi voolutoru Rublevi pumbamajast kuni Varblaste mägede reservuaarideni»... (nr. 387) „Moskva jõe vool oli 4^b/₁₅₈ korda kiirem kui Volga vool suvel Jaroslavi juures»... (392). «Vene riigi raudteed»... «Euroopa-Venemaa riigi raudteed»... «Venemaa 89 kubermangus oli viljasaak»... «Venemaal saadi»... «Venemaal tarvitati»... «Euroopa Venemaa linnade väljaminekud»... «Aasia-Venemaa linnade sissetulekud»... (664). «Amuuri maakonna keskmine lõikus»... (676). «Suhkru naerid Sör-Darja maakonnas» (211) ja n. e.

Need on üksikud väljavõtted. Üleüldse leiame raamatust ligi sada üles-

annet, kus jutt tsariaegsest Venemaast, aastatel 1857—1917 a. Milles seisab selle kultuuriliselt mahajäänud maa tööstuse ja kaubanduse elu arvude väärtus meie algkooli viienda klassi õpilasele, on vast ainult autorile teada. Isegi võrdlemise mõttes ei saa neid andmeid tarvitada, sest, esiteks, on nad suuremalt osalt vananenud ja teiseks — kodumaa kohta puuduvad raamatus andmed täielikult. Ka neid tahaksime näha ülesannete kogus, mis trükitud 1921. aastal.

Teine suur grupp ülesandeid sisaldab arve muu maailma riikidelt ja rahvastelt. Suurem osa riike on autori poolt tähelepanu leidnud, isegi Aafrika ja Ameerika riigid ja riigikesed (nr. 577-588). Aga ühe riigi nimetust otsiksime asjata. See on — Eesti riik. Seda nime ei leia August Perli raamatust.

Eessõnas ütleb autor, et tema ülesannete andmed on reaalsest elust võetud ja seega on «mitte ükski võimalikud, vaid ka tööolulised, suuremalt osalt iseloomulised suurused». Seda nad vast ka on «suuremalt osalt», kuid et nad Eesti õpilase «südame harimise abinõuks saades» temas «mitmekülgset huvi ümbruse vastu äratama» saavad, nagu autor loodab, selle juures kahtlemetõsiselt. Samuti oleks ka Bilovite ja Vereshtshaginite ülesanded «elust» võetud selle vähega, et seal tegutseb universaal-kaupmees, siin figureerib universaal-Venemaa.

Eelpool ütlesin, et raamat teeb tegemist ainult rubladega ja kopikatega. Siiski on ka margast juttu. Ülesandes nr. 451 loeme: «Tallinna majaomanik maksis maja obligatsiooni võla eest 240 marga suuruses 1325. a. ½ aasta eest 8 marka intressi»... ja m Nii on autor Eesti piirides siiski marga leidnud ja see oli — XIV aastasajal! See väike «kõrvalekaldumine» likvideerub aga kohe ülesande lõpul küsimusega: «kui suur oli võlg hõberublades?»

Mõõtude alal valitsevad Vene mõõdud ja kaalud: lihtmurdude kursuses täielikult, kümnend-murdudes läbisegi meetri mõõtudega. Tarvitusel on seal: setvert, setverik, tessatiin, isegi «kantarsin rukist» ja «kantarsin nisu» (nr. nr. 363, 456). Oleks küll aeg juba kindlasti meetristüsteemi peale üle minna, ehk vähemalt tarvitada mõõdu üksusi ja ja nimetusi, mis kodumaal tarvitusel:

vakamaa, tiin, latt, vakk, kolmandik, küünar ja m.

Ka mõningate arvude kohta tekib küsimus, missuguses «elus» nad ette võiksid tulla, sest neid oleme harjunud leidma ainult meie kooli ülesannete kogudes. Näituseks arvud! „4⁴⁸⁸/₁₁₄₈ tundi“; „55 ¹/₁₅ rubla“; „16⁹ puuda“ (nr nr. 420, 455, 456). Esimene arv 4⁴⁸⁸/₁₁₄₈ tundi, mille järgi Rootsi suusavõistlustel suusatajad üksteist olla kohanud (1913. a.), viib meid sekundi ¹/₁₂₇ (!) osa mõõtmisele. 55¹/₁₅ rubla, mis peremees sepale 13¹/₃ päeva töö eest palgaks maksis, nõuab arvepidamist ¹/₃ kopikalistega. Küsida jääb: kus kohal ja mil ajal niisugune peremees elas? Kahjuks pole seda huvitavat küsimust ülesandele juure lisatud, ega leia seepärast temale ka vastust raamatust.

Sarnaste «kavalate» murdude otsimine viib autori isegi niikaugele, et ta eelmises ülesandes ⁹/₆₆-diku kilomeetriga (!) on sunnitud rehkendama. Harielikus elus on meetri süsteemis ikka kümnend-osad tarvitusel.

Arvan, et nendestki näidetest küll on otsustamiseks, missugusest «elust» suur osa arve on võetud. Teine osa arve on loodusteadusest pärit: füüsikast, astronoomiast ja loodusloost üldse. Neid võib peale mõne erandi aja- ja asjakohasteks pidada.

Ülesanded ise aga jätavad kokkuseade ja selguse, kui ka keele poolest, sagedasti nii mõndagi soovida. Ometi seab autor «Eessõnas» ise nõudmise üles: «vaatamata ülesande olulise sisu peale, peab iga ülesanne lapse mõistusele sisuliselt arusaadav olema»... «et mitte lahendamist raskendada ja sellega rehkendusõpetust takistada». Kuid ülesanded räägivad teist keelt. Näituseks võtame ühe nendest, nimelt nr. 162:

«98-sa 6-da suuruse tähe hiilgus võrdub ühe 1-se suuruse tähe hiilgusele. 1) Mitmel 3-da suuruse tähel on niisamasugune hiilgus, kui ühel 1-se suuruse tähel, kui selle hulga 3-da suuruse tähtede hiilgus võrdub ⁹/₁₉ 6-da suuruse tähtede arvule, mis ühele 1-se suuruse tähele vastab? 2) Mitme 7-da suuruse tähe ja 3) mitme 10-da suuruse tähe hiilgus vastab ühele 1-se suuruse tähele, kui 3-da suuruse tähtede

arv on ⁸/₁₂₂ 7-da suuruse tähtede arvust ja ¹/₁₂₇₁ 10-da suuruse tähtede arvust, mis ühele 1-se suuruse tähele vastavad?»

Ehk teine ülesanne mingisugusest «rändavast kivist» Hiiumaal: «tema pikus on 4¹/₁₉ korda kõrgusest enam, kõrgus ⁹/₅₀ osa tema laiusest ja laius on ¹/₄ osa tema übermöödust, ehk tema übermööd on 25 m. võrra pikkusest suurem. Kui suur on iga mööd?» (nr. 450).

Peab suur praktika olema keerdülesannete sepiitsemises, et sarnaseid ülesandeid kokku kombineerida. Veel suurem peab aga olema 12—13 aastase lapse püsivus ja huvi asja vastu, kui sarnaste mõttevassingute arutamine tale õpeainet vastikuks ei tee!

Keeleline ja üldmetoodiline raamatu hindamine viiks meid liig kaugele. Ei saa siiski märkimata jätta lauseid, mis raamatus hariline nähtus. Seal loeme: «osa leidmine antud terve (arvu) kaudu» pro: osa arvamine tervest ehk-tervikust; «kui me murru peale kui jagamise saaduse peale vaatame», pro: kui me murdu kui jagamise saadust vaatleme; «siis leiame iga murru jaoks tema nimetaja täiendusteguri», pro: siis leiame igale murrule ... j. n. e.

Ettetoodud lausete konstruktsioon on nähtavasti otseteed Vene keelest laenatud. Veel kord tõenduseks asjaolule, et küigi Eesti rahvakool Vene küketest on vabanenud, nagu seda autor «Eessõnas» leiab, ei ole August Perli «Arvud elust» seda kaugeltki mitte.

Autor ütleb, et «Arvud elust» olla «kodumaa kooli nõuetele vastavalt ümber töötatud». Venekeelset algupärandit ei ole nende ridade kirjutaja näinud. Aga kooli huvides on ometi ükspuhas, kas süü on algupärandis või «ümbertöötamises»: Eesti kooli nõuetele ei vasta hiljuti trükitis ilmunud A. Perli «Arvud elust» mitte.

Vene ajakirjanduses omal ajal ilmunud kriitilised märkused olid raamatule heatahtlikud. Mis tol ajal Vene koolile «vabameelsena» uudisena paistis, ei saa seda olla praegusele Eesti koolile. Ülal ettetoodud puudused ülesannete sisus ja keeles näitavad seda küllalt selgesti.

Toimetuse järelmärkus. Juhime õpperaamatute kokkuseadajate tä-

helepanu selle rikkaliku, huvitava ning ühtlasi õpetliku materjaali peale, mida pakub meie ühistegevus. Ka on ministereiumidel ja omavalitsuse asutustel huvitavad andmed, mis meie riigi loo-

mist ja praegust seisukorda valgustavad. Seda tuleks nii ülesannete kogude kui ka teiste raamatute (lugemikude, maateaduse õpperaamatute jne.) kaudu üldiseks omanduseks muuta.

Ajakirjandus.

Ajakirjanduslised arvamised Eesti koolielust läinud õpiaasta jooksul.

Tööerakondlise valitsuse ajal.

Kui kõrvale jätta kirjalised ja suusõnalised lahingud kooliseaduse vastuvõtmise eel Alutavas kogus, siis ei ole ühegi eelmise valitsuse puhul Eesti parempoolne ajakirjandus niivõrd ärevalt haridusministeeriumi koolipoliitika sihtjoontest kirjutanud, nagu ta seda on teinud kolme kuu kestvusel. millal haridusministeeriumi eesotsas oli hra Annusson. Peateeneks oli usuõpetuse küsimus.

Umbes samasugust hädakisa tõstsid kaõliiku usu toed Prantsusmaal, kui seal kirik riigist lahutati.

Eesti parempoolse ajakirjanduse sõjakäik kooliuuenduse vastu usuõpetuse suhtes algas tormjooksuga siis, kui avalikkude algkoolide seadus kiriku mõnedelt positsioonidel välja löi.

Nende positsioonide tagasivõitmise lahingut hakati ajakirjanuse kaudu ette valmistama; ergutuseks kõlas hüüd: «melega ühes tuleb rahva enamus!» Lootused ei läinud aga täide: Kuigi Riigikogu valimisel jõudude vahekorrad usuõpetuse alalejätmise kasuks veidi muutusid. Koguga võrreldes, siiski annavad valimiste tagajärjed põhjust tõendada, et suurem kõgu riigi kodanikka sunduslikku usuõpetust ei soovi näha. Pealegi juhatas valimiste eel kooliuuenduste läbiviimist hra Annusson, kellega just kirikumehed valijaid püüdsid heidutada, nagu viiks ta kooli kõlbiliselt allapoole. Kuid need hirmutused ei mõjunud uskumapanevalt.

Nii kujunesid siis kooliuuenduste eluviimise teel kaks leppimata väerinda: ühel pool lehvisid lipud pealkirjadega: nõudke usuõpetust koolidele! haridusminister olgu «kristlaste» leerist j. n. e. Siin ja seal kuuldusid ka «Kasvatuse» ja Op. Lõidu vastu sihitud hüüded, Näis valitsema mingisugune ärevus ja hirm

vastase poole ees, kes nii rahulikult ja kindlat tundust tegutsevat, nagu oleks võit iseenesest mõistetav.

Sõna võtsid «Päevaleht», «Tall. Teataja», «Postimees» ja «Kaja», kus juures viimane nendest usuliste küsimuste vastu just suurt huvi ei näinud tundvat, vaid otsekohelelt enam maapealsete elumõnude lahendamist arendas.

Kui nüüd järelemõtlikult lugeda neid tulivihaseid ja kurtvaid kirjatükke sundusliku usuõpetuse kaitseks, siis valdab küll igat selge aruga ja otsekohest inimest piirita imeistus, kas siis kirik tõesti ei suuda oma sadade palvekodadega ja õpetatud meestega rahva hulgas usuilist ja kõlblist tunnet kasvatada. Kirikuõpetajatel on võimalus, kas või igapäev tuhandetele inimestele tõesõnu hingesse külvata. Meie näeme ju, et mõned üksikud mehed sõna võimu abil terve ilma-riigi korra lühikese aja jooksul suutsid ümber luua. Kas ei suuda meie paarsada kõrgema haridusega kirikuõpetajat enda mitmetuhandelise kaasvõitlejatega pooltuse miljonilisele rahvale usu ja kõlbluse mõtet ja vajadust selgeks teha? Mispärast lähevad nad otsides riigivõimu juurde, et see sunniks tuupima piibliilugu ja katekismust kaanest kaaneni kooliõpetajate kaudu, kes sellel alal ise vaevalt rohkem teavad. Kas ei ole näi. Tallinnas hoolega katekismust ja piibliilugu õppinud pea kõik need 14 tuhat «kommunisti», kelle esitajad Riigikogus nüüd usuõpetuse leppimata vastaste arvu suurendavad?

Usuõpetuse ja ka praeguse riigikorra vastaste read lööksid hoopis õredamaks, kui kiriku esitajad selle asemel, et ajaehtedes uuenduskooli hoone aknaid pilduda, soojalt ja osavõtlikult kirjutaksid kiriku ja ristiusu inimese armastuslistest ülesannetest. Uemineku ja

k'ndla korra kuunemise ajajärgus omandaks hoopis kaaluvama ja riikliselt kaugelelägeva mõju, kui «kristlikud» propageeriks id ajakirjanduses kas või varjupaikade ehitamist «vaestele ja lesknaestele», avaksid kogudustes korjanuse kehvamatele kooliõpilastele jalanõude ostmiseks, õhu aksid kristlikkude tööliste majade soetamise mõtet j. n. e.

Asjata kartus, nagu kaoksid usu ja kõlbluse tunded rahva hulgest sundusliku usuõpetuse kõrvalheitmiselega. Inimeste otsiv ja juurdlev vaim toob nad eluea jooksul iseenesestki usutundele lähemale. E. ole Prantsusmaa kirikud tühjaks jäänud ega ära lagunenud pärast seda, kui riik enam usuõpetust ei toeta. Kui leidub mehi, kelle sütitav sõna hingesse tungib, siis kogub kuulajaid rohkesti. Tööerakonna valitsuse päevil parempoolses ajakirjanduses ilmunud kirjatükid kannavad enamasti eitava ehk ironiseerivat laadi ja käsitavad koolielu küsimusi pea ainult usuõpetuse seisukohalt; vahest sekka vilksatab pisuke hädaldamine «palgaseaduse labürintide» ja pajuki kohta. Nii sus domineerib kiratükides mõte: õpetajatel olgu sirgejooneline palgaseadus, õpetastel katekismus ja piibilugu peas. Kultuurimaade edusammud kasvatusel alal, meetodilised uuendused, elujõulised koolitüübid j. n. e. ei leia vastukõla lehtede veergudel, kus uuendustes aina tõve patsillusi nähakse. Puuduvad uued elustavad mõtted. Hirmutatakse ainult õnnetustega, mis usuõpetuse väljatõrjumine kaasa tooks.

Ilmaliku kooli vastaseid toetab esikohal „Päevaleht“.

Tööerakonna valitsuse päevil 1. novembrist m. a. alates on ta järgmised kirjatükid avaldanud:

«Opetajate uus palgaseaduse eelnõu», N. Kanni poolt (nr. 266),

«Opetajate palgaseaduse labürintid», M. Raud (nr. nr. 269, 270),

«Opetajate pajuki asjus» (nr. 278),

«Punane rätik», V. R. (nr. 289),

«Annussoni suur teene», A. B. (nr. 294),

«Kuidas haridusminister õpetajate huvisid kaitseb?» (nr. — 1921. a),

«Politsei pane koolid kinni!» (nr. 1),

«Eest koolielu läinud aastal», N. Kann (nr. 8),

«Ulemaaline õpetajate liit ja selle vaimline esitus» (nr. 9),

«Opilaste esitajad keskkooli pedagoogika nõukogus» (nr. 10),

«Puuduvad kasvatusasutused» (nr. 13) j. m.

Palgaseadust arvustab hra Kann kahel eeldusel (Opet. uus palgaseaduse eelnõu, «Pwl.» nr. 266): esiteks olevat tööerakondline haridusministerium uue palgaseaduse välja töötanud ja teiseks sisaldavat (vistist selle tõttu) ta suuri puudusi. N. Kann leiab:

«Kuid kahjuks pean mina tunnista-ma, et uus seaduse eelnõu mitmes suhtes veel halvem on kui praegu maksev.

Uus eelnõu katsub palkade järkudesse liigitamist lihtsustada ja endise kooliõpetajate viide järku liigitamise asemel hariduse järele kooliõpetajaid nüüd kolme järku liigitada. Kuid liigitamine ise ei ole õnnestanud, ja seda järkudesse jaotamist on nii pealiskaudselt toimetatud, et see hulga proteste kooliõpetajate poolt ellu kutsus».

Hra Kann jõuab osusele, et järkusi liig vähe on. Vaja oleks kesk- ja algkoolide järgud kaheastmelised võtta. Ka teised korraldused uues eelnõus, nagu palgajaotus, tundide asendus j. m. ei meeldi hra Kannile, nagu ta seda mitmeveerulises artiklis püüab selgitada. Hra Kann jätab aga ütle-mata, et uus palgaseaduse eelnõu just õpetajate osavõtmisel välja töötati.

Niisama eitava-le seisukohale uue palgaseaduse eelnõu suhtes jõuab ka M. Raud, lausudes juba kirjatüki eesotsas: (õpetajate uue palgaseaduse labürintid, nr. nr. 269 ja 270).

Kahjuks ei ole selle seaduse kokkuseadmisel omavalitsuse asutustelt nõu küsitud, ehk nemad küll sellest kõvasti on huvitatud. Eelnõu on täitsa ebaõnnestanud, n'i et teda vastuvõtmatuks tuleb tunnistada. Nähtavasti ei ole tema kokkuseadajatel enestel õiget aimu, mis nad kokku on kirjutanud...»

Uus palgaseadus tõrjuvat kõrgema ja süstemaatilise haridusega õpetajaid meie koolidest välja, panevat «ersatzi» asemele j. n. e.

Üllatavalt võitleb M. Raud muu seas õpetajate palga suurendamise vastu, seletades, et kui palka tõsta, siis omavalitsused rahanõutamise-ga kohe hädasse jäävad. M. Raud kirjutab:

«Kui seadused miljonite viisi uusi nõudmisi kassale ette panevad, siis on tärvis ka allikaftid näidata, kust need summad tulevad. Muidu ei ole see enam kellegi majapidamine, ja omavalitsusi ähvardab halvemal juhtumisel pankrott, paremal juhtumisel saavad kooliõpetajad halvasti palka kätte, peavad kuude kaupa ootama. Palgaseadus tahetakse juba uuest aastast maksuma panna, kuid seni ei ole omavalitsuse rahalise kriisi korraldamisest midagi kuuda olnud. See on aga just kooliõpetajatele hädadohtlik. Palga kõrgenduse peale vaatamata ähvardab neid hädadoht — ilma palgata jääda...»

Nii siis käigu õpetajad talvel kas või palja jalu ja oodaku kannatlikult, kunni omavalitsused enda rahalist kriisi «korraldavad».

Pika artikli lõpus teeb M. Raud uue palgaseaduse kohta järgmiselt motiveeritud «surmaotsuse»:

«Kokkuvõttes peab ütleva, et seaduse eelnõu eesmärk — kooliõpetajate palkasid riigiametnikkude omadega ühtlustada, sedavõrd valdav on olnud, et kõik muud kaalumised temale ohvriks on toodud. Selle tagajärjel on loodud põhjatu keeruline ja raske palga süsteem, mingisugune vanaaegne labürindi käik. Nendesse keerdkäikudesse ei eksi mitte üksi palgamaksjad, ära, vaid ka kooliõpetajad. Kui palju ta kooliõpetajate seisukorda tõepoolest parandab, on kahtlane. Seni oli neil varblane pihus, nüüd lubatakse kerge katusel. Palga jagamisel liikidesse on toimetatud järeilmõtlemata, mille tagajärjel kõrgema haridusega kooliõpetajad eemale peletatakse. Eelnõu annab lõpmata sekeldustele põhjust, paneb maakonnavalitsuste peale üleliigseid kohustusi.

Lühidalt ignoreerib tegelikku elu».

275 nr-s kuulutab M. Raud ilmalikule koolile sõda usuõpetuse lipu all. Paljutõotava pealkirjaga kuid pettumuse tunnet tekitavas artiklis «Apardanud sõjakäik usuõpetuse vastu». Pureses haridusministri ettekirjutuse lauset:

«Kui kooliõpilaste vanemad soovivad oma kooliskäivale lastele pärast harilikka koolitunde kas kooliruumides või mujal usuõpetust eraviisil vabatahtliku õpeainena õpetada lasta, siis ei tee haridusministeerium selleks takistusi, kuid ministeerium ei pea lubatavaks,

et algkooli õpilasi usuõpetusega üle kahe tunni nädalas kinni hoitaks» teeb M. Raud sellest ironiseeriva ja kahjurõõmulise järelduse, et ministeerium v a l j a s p o o l kooli kuidagi usuõpetuse andmist ära keelata ei saa. Teiseks leiab hra Raud, et ministeerium «kahe tunni» määramisega üle oma võimupiiri on astunud. M. Rauda huvitab küsimus, kuidas ministeerium oma ettekirjutust täide mõtleb viia.

Igal arusaajal õpetajal on selge, et haridusministeerium siin tahtis ära hoida õpilaste koormamist liig suure arvu usuõpetuse tundidega. Võib ju mõnel mõte tulla eraviisiliselt iga päev mitu tundi usuõpetust anda, olgugi pärast kooli tööd. Väljaspool kooli on ministeeriumi ettekirjutusel kuidagi siis mõju, kui usuõpetust grupiliselt korraldatakse, kuna ka eraviisil tehtav haridustöö haridusministeeriumile allub. Nagu ministeerium ühele koolivalitsusele järelepärimise peale seletas, ei ole selle määrusega kodus või teisel viisil üksikuile korraldatavat usuõpetust tahetud kitsendada, nii palju kui see maksvate määruste järele koolivalitsusele ei allu.

Kuid M. Raud vätab ettekirjutuse otsekohese mõtte ütlemata ja teeb selle asemel kokkuvõtte, kui kohutav see ikka on, et usuõpetus õppe- ja tunnikavast välja jäetakse:

... «Kui on usuõpetus kooli õppe- ja tunnikavasse üles võetud, võib riik ära määrata tundide arvu, õpekava, õpeviisi, võib igal ajal revideerida, kuidas usuõpetust antakse. Ilma riiklise kontrollita võib usuõpetust niisama anda, et ta koolitööd takistab. Võidakse usuõpetust liig palju nõuda. Kui «ilmalik» ja «vaimulik» kool üksteise kõrval töötavad, võib ilmaliku kooli õpetaja palju oma autoriteedist oma vaimuliku ametivenna mõjul kaotada. Iseäranis neis kohtades, kus mitmesugused usulad on maad võtnud, kus usutunne äärmiselt elav, võib «vaimulik» kool lastes äärmist usulist fanatismi sünnitada. Lapse noor hing tehtakse liig vara ilmaavaate küsimuste võitluse tallermaaks...»

Nr. 278 võtab «Päevaleht» sõna «Õpetajate pajuki» asjus, kurtes et pajuki seaduse elluviimine liig kauaks viibib. Leht ütleb kokkuvõttes:

... «Vanade õpetajate paiukiseadus tuleb ruttu ellu viia — ja juba ka sel-

lepärast, et need mehed endisel ajal peaaegu palgata orjasid, orjasid kogu oma eluea Eesti rahvast ja tema noort-sugu, luues seda jõudu, mis nüüd sõjas isamaaliku vaimuna ilmsiks tuli ja pealtvaatamisel tõest seda tegi, mis imeks kutsutakse.

Mis mõtleb selles asjas haridus-, töö- ja hoolekandeministeerium?

Nr. 289 kirjatükis «Punane rätik» leiab «Päevaleht» põhjust jällegi haridusministeeriumi akendesse kiva pilduda. «Pvl-t» vihastab haridusministeeriumi ringkirja üle, «et ei ole lubatud koolis õpilastele üleüldiselt korraldatavad usulised talitused, nagu palve pidamine enne või pärast õppetunde» jne.

Leht teeb järelduse:

«Ei tahaks uskuda, et «punase rätikuga» lehvitage praegusel silmapilgul tööerakonna esitajate poolt tark tegu oleks.

Ja kui usu tagakiusamisel koolis kõige vähemalt seaduslikkuse piiridesse jäädaks!»

Nr. 294-as satub «Päevaleht» usuõpetuse kaitsemises juba täielikult vihapalavikku. Ta lasseb jällegi «A. B.» kaudu kirjatükis «Annussoni suur teene» terve mõnitamise ja ironiseerimise valingu lahti. Kirjatükist lehvib vanade köstrite ja palvevendade vaim sisuta ja elutõest lagedate mõtete keskel. Kirjatüki autor näib ikka veel naiivses arvamises püsivat, et rahvas kooli tulu peasjalikult selles näeb, kui õpetus igai hommikul palve, laulu ja usuõpetusega algab, kui koolimajas korralikult lugesid peetakse j. n. e.

Uut aastat algas «Päevaleht» haridusministeeriumi ja «Kasvatuse» manamisega.

Kirjatükis, «Kuidas haridusministeerium kooliõpetajate huviseid kaitseb» («Päevaleht» nr. 1), leitakse põhjust ministeeriumile kibedaid etteheiteid teha, nagu poleks see kõrgemasse järku viinud üksikuid õpetajaid, nende pedagoogilist või teaduslikku tegevust silmas pidades, nii kui seda valitsuse korraldus võimaldab.

Leht kirjutab:

«Kui see seadus maksmata hakkas, tarvitasid paljud koolivaitsused seda teed, et teeninud ja tugevamate kooliõpetajate rasket olukorda palgasaamise mõttes parandada. Meie kooli minevikku ja praegust olu tundes on siin tee leitud,

mille kaudu raskeid väärnähtusi kui mitte just kõrvaldada, siis ometi tasandada. On ju kõigile tuttav, et meil on koolimehi, tõsiselt mõttes koolimehi, kes oma kauase praktika, koolitegevuse ehk kirjanduse alal meie koolidele ja kogu rahvale suuremat kasu on toonud, kui paljud end sed Vene ülikoolis diplomeeritud pedagoogid».

See on «Päevalehe» meelitus õpetajatele: Ega's see Vene ülikooli diplom suurt loe, vast rohkem kaalub kauaaegne praktika, koolitegevus ehk kirjandus.

Kui aga «Päeval» pärast seminaari direktori Roos'i ja riigikoolinõuniku Käis'i vastu sõjakäiku algas, siis näis see ülikooli diplom korraga üpris tähtis olevat

Sellesamas nr-s kirjutatakse kirjatükis «Politsei — pane koolid kinni» A. O. artikli puhul «Kasvatuse»:

«Nii kaugele on siis meie demokraatlikkusega hoopejad «lastekasvatajad» juba jõudnud: minister keelab koolides hommikupalved ja jõulupuud ära ja tema kannupoisid hädaldavad kooris: «Politsei appi, siin koolimajas on veel kristlikust moraalist juttu. Ma ise kuulasin läbi võtme augu pealt. Kool kinni, õpetaja välja!» ...»

Ja kõik sellepärast, et keegi A. O. julgeb arvata, et haridusministri ettekirjutused peaksid täitmist leidma. «Päevalehe» nr. 8 tahab N. Kann ülevaadet anda Eesti koolielu kohta 1920. a., satub aga selle juures jällegi usuõpetuse küsimust arutama ja keerleb selle ümber terve ulevaate kestvusel. Arvab siiski lõpuks, et muud teed üle ei jää, kui kokku leppida.

Järgmine «Päevalehe» nr. (9) tähendab pikka artikli «Ülemaalsele õpetajale liidule ja selle vaimlisele esitulele». Allakirjutaja «Mitte vanameelne kooliõpetaja» pureb peasjalikult «Kasvatuse» toimetaja, hra Roos'i, «Kasvatuse» ja haridusministri kalla. Pistvat valu teeb «Mitte vanameelsele» järgmine küsimus:

»... Kui aga õpetajate liidu poliitilisest seisukohast jutt on, siis ei või ühest küsimusest vaikides mööda minna: meie praeguse, varsti küll vist ometi ükskord ametist lahkuja haridusmin. Annussoni kui Eesti vabariigi valitsuse esitaja seisukohast. Tartu koosolekui võeti otsus vastu: «Volitatakse liidu juhatust taryilisel korral äärmisi abinõusid

tasvitusele võtma, kui liidu kongressi poolt vastuvõetud otsuste vastu tahetakse poliitikat ajada.» Iseäranis nõutakse, et mitte kiriku vaimkooli ei pääseks kui «mõni niisugune mees ministriks saab». Mis tähendavad sõnad «äärmised abinõud», — on see ehk ähvardus õpetajate streigiga, nagu selle kohta enestevahele ka mõtteid olla mõlgutatud?»

«Päevalehe» tooni jälgides, püüab ka «Tallinna Teataja» vahetevahel «hurjutada», muidugi ikka haridusministeeriumi

Nr. 258 (1920. a.) leiab leht, nagu tahaks haridusministeerium kohalikku Vene gümnaasiumi likvideerida. Kui nõrgal alusel niisugune süüdistus seisib, näitas pärast sel puhul tehtud arupäri-

mine As. Kogus, mis hääleenamusega tagasi lükkati.

Nr. 295 otsitakse usuõpetusele toetust. Nr. 6 s. a. toob N. Kann samasuguse koolide ülevaate 1920. a. kohta, nagu see «Päevaleheski» ilmus. Sellesamas nr-s kommenteerib L. Raudkepp oma laadil haridusministri seletust usuõpetuse kohta.

Nr. 9 käsitab kirikuõpetaja Tallmeister «Protestantismi ja «Vaba Maad»». Kuigi siin peaaesjalikult tahetakse tagasi tõrjuda «V. Maa» väiteid, et protestandi kirik liig keskaja vormidesse ja doogmadesse on tardunud, ei pääse kirikuõpetaja Tallmeister ka usuõpetuse küsimusest mööda.

(Järgneb).

Organisatsioonide teated.

Õpetajate organiseerimisest Saaremaal.

Saaremaal on senni asutamata maakonna õpetajate liit. Tema ülesandeid täidab praegu Saaremaa Opetajate Selts, mis Kuressaares asub. Uhingute loomine maakonnas edeneb visalt. Uhingud on ellule kutsutud: Muhus, Põidel, Pühas, Lämmadas ja Kuressaares. Mujalt puuduvad osalt teated, osalt pole ühingute loomisele veel asutud.

Kuressaare Opetajate Uhingu alustas tegevust 15. märtsil s. a. Temal on liikmeid umbes 50 ümber, s. o. pea kõik Kuressaare õpetajad. Uhingu tegevuskavasse on muu seas võetud selle eest hoolitsemine, et tema liikmed võiksid kõigiti ajanõuete kõrgusel seista; ta korraldab selleks liigetele raamatukogusid, ettelugemisi, ekskursioone, kursusi j. n. e. 1921. a. eelarvesse on võetud 1500 Mk. oma ja välismaa kasvatus-teadusliste ajakirjade tellimiseks.

Palgaküsimuses on püütud väärnähust järjekindlalt kõrvaldada, asja E. O. Keskliidu kaudu Haridusministeeriumi, Riigikogusse, Riigikohtusse ehk avalik-

ku arvamiseni viies. Kuressaares on harilik nähtus, et palgamaksimiseks määratud päeval on raha Tallinnast tulemata. — Ka tunnistab ühing mitte õiglaseks Kuressaare linna ja Saaremaa paigutamist elukalliduse suhtes viimasesse järku, sest elu on Saaremaal praegu kallim, kui mannermaal ja igasugused vabrikusaadused kultuurilised ja professionaalsed vajadused (teater, üleriiklised õpetajate koosolekud ja kongressid) on reisukulude tõttu kättesaamatud. Nende ja teiste väärnähuste kõrvaldamiseks on Uhing juba samme astunud. Maakonna koolide õpetajatele ja nende perekondadele on otsustatud maksuta arstiabi nõuda.

Kuressaare Opetajate Uhingu juhatuse on õpetajad: E. Gerban — esimees, D. Buxhoevden — abiesimees, M. Mikk — kirjatoimetaja, J. Tarkpea — laekahoidja ja B. Steinberg — ametita liige. Revisjoni komisjonis on: Gerchen, Lesk ja Paivel.

Esitajateks Maakonna Liidu koosolekutele on valitud: Steinberg, Gerban, Mikk, Kommel ja Krooni.

—t

PEREKONNALEHT „KODU“

ilmub võimalust mööda kaks korda kuus Gr. üh. „KIRI“ kirjastusel ja toob oma veergudel esimeses järjekorras hulga pilti päevasündmustest kodus ja võõrsil, nii päevapiltlisi ülevõtteid kui joonistusi. Sellepoolest „KODU“

ON AINUKE

sellelaadiline ajakiri Eestis. — Peale päevasündmuste tuuakse pilti kunstiteostest, kodumaa tähtsamatest ja ilusamatest kohtadest, seltskonna tegelastest ja vabadussõja kangelastest. Ei saa unustatud „KODU“ veergudel ka piltidega kaunistatud nali, mis

KOHANE

lugemiseks igalpool ja igaühele. — Suurt rõhku paneb „KODU“ kodumaa tundmaõppimise ja tutvustamise peale, tuues selleks rikkalikult illustreeritud kirjatükka. Jutustusi, novella, romaane ja luuletusi toob

AJAKIRI

parematelt kirjanikkudelt. — Teater ja muusika, tervishoid ja sport, seltskonna elu, tähtsamad tehnilised uudised jne., mis huvitavad

IGAÜHELE,

tahab „KODU“ pakkuda oma lugejatele, ja sellepärast ei tohiks ta puududa üheski majas.

Tellimise hind veerandaastas Mk. 100.— (6 nr.), üksik nr. Mk. 20.—.

Tellimisi võtavad vastu kõik kodumaa postiasutused. Üksikud nr. müügil raamatukauplustes ja ajalehemüüjatel. TOIMETUS: Tallinnas, Alimani tän. 50.

PEALADU
„RAHVAÜLIKOOL“
TALLINNA.

Näitemängusi, lastekirjandust ja kooliraamatuid

ostate Teie sealt, kus
kõige suurem väljavalik.

Tallinnas, Peetri platsil,

Kommertskooli vastu

T. MUTSO, raamatukauplus.

Eesti õpetajate Liidu kirjastusel

trükist ilmunud:

Vaateõpetus ehk kodulugu I.

J. Kühneli järele tõlk. K. Michelson-Silde.

Hind 70 marka.

Asutava Kogu poolt 7. mail 1920. a. vastuvõetud

Avalikkude algkoolide seadus

ühes Vabariigi Valitsuse poolt 17. sept. 1920. a. vastuvõetud määrusega seaduse elluviimise kohta.

Hind 30 marka.

Riigikogu poolt 13. mail 1921. a. vastuvõetud

Õpetajate palgaseadus

Hind 25 marka.

Vaateõpetus ehk kodulugu II.

Ketty Michelson-Silde.

LADU: Eesti õpetajate Liidu büroos.

Tallinnas, Pikk tän. 54. Rõne'raat 14-63.

K.-Ü. „KOOL”

Tallinnas, Suur Karja tänav nr. 23, kaupl. 3.

Võtab oma peale uute kooli- ja rahvaraamatukogude
kokkuseadmise ja vanade täiendamise, toimetab seda
kiirelt ja otstarbekohaselt vilunud asjatundja juhatusel.

Täielikum raamatukauplus: müügil kõik saadaval
olevad Eesti keeli raamatud, kõige vanemast asjast
peale; uuem kirjandus kohe peale ilmumist.

Kõik kantselei- ja koolitarvidused ning õpeabinõud suures
väljavalikus.

Tartu töökojas valmistatud õpeabinõud, nagu:
elektrimasinad, õhupumbad, plokid, Morse telegraaf,
magneedid jne. alati saadaval.

„Kooli” kirjastusel ilmunud uuemad õperaamatud.

Kirjanduse teooria — K. Peterson.
Prantsuse keele õperaamat I — A. Iversen.
Soome keele lugemik seletuste ja märkustega — Nurmik-Kettman
Soome keele õperaamat — Vellevill.
Saksa keele grammatika — N. Kann.
Saksa keele lugemiseraamat I—IV — Mitt ja Jaanverk.
Psühholoogia õperaamat I ja II — Prof. Tschelpanovi järele N. Kann.
Kõned õpetajaile psühholoogiast — V. James'i järele A. Kuks.
Kodumaa rändlinnud — G. Vilberg.
Loodusteadlised õpeteekonnad I — J. Kalkun.
Keemia koolidele — O. J. Kiesel.
Zooloogia käsiraamat — Schmeil-Piiper.
Arvud elust III (Murrud) — A. Perli.
Ruumi algõpetus I ja II — O. Perli.
Koolilaste laulud — Artur Kapp.
Eesti graafika — A. Kivi.
Raamatupidamise õpetus — J. Tamm.
Kaubanduslugu I ja II — Morgenrothi järele H. Grünfeldt.

Lähemal ajal ilmuvad:

Eesti lügemik II — M. Nurmik.
Koduloo meetodika — H. Turp.

Arvud elust I. — A. Perli.
Meresõidu astronoomia — K. Lareni.

„Teaduse” kirjastusel ilmunud raamatute pealadu.